

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 19 του Νοέμβρι 1906

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 222

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

PENAN. 'Από τὰ «Τετράδια τῆς νύκτος»
ΕΡΜΟΝΑΣ. Κοιμικές ἀναλοδιές (Τὸ «Ἀνεχτί-
μητο» τοῦ Π. Χόρν).

KARL BRUGMAN. Γραφὴ καὶ Λαϊκὴ
γλῶσσα κτλ. (τέλος)

Σ. Σ. Ἀπάντηση σὺν κ. Ὁθωνά Ρουσόπουλο.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.

IBAN TOYTKENEΦ. Ἀντίδο (συνέχεια).

K. ΔΑΝΑΡΑΣ. Ἡ προτεραιότητα μιᾶς ἰδέας.

N. ΓΙΑΝΝΙΟΣ. Ἡ γαῖα, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνα-
τος (παραμύθι).

N. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ. Σιλαβὰ τῆς καρδιάς.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Δ. Παλαμάς, Μ. Γ. Πειρίδης, N.
Χαντζόγος Νικόλδς Β'.

Δ. Π. Τ. Φαινόμενα καὶ πράγματα (Καινούρια
Κόμματα — α' Ἐσπερινὰ γλέντια) — Οἱ κερματοὶ τοῦ
Φαραντίου καὶ Σίας — Ἀποστολικὸς γράφει... —
Καθάρσας θεοῦ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — Ο,ΤΙ
ΘΕΛΕΤΕ — ΦΟΝΟΠΖΑΡΟ ΒΑΘΜΑΔΙΑΤΙΚΟ —
ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΗΟΔΙΕΣ

ΤΟ ΑΝΕΧΤΙΜΗΤΟ. — Π. ΧΟΡΝ. — ΑΘΗΝΑ.

Κι ἄλλοτε εἴγραψα πῶς ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τρα-
γοῦδια θὰ σαρκωθῇ καλοδέματι ἡ κλασικὴ μας
φιλολογία. Μὰ ὅσο κι ἂν πάντα νομίζω τὴ γνώμη
αὐτὴ σωστὴ βασισμένη καὶ καλὴ ὁδηγὴ τῆς νέας
Ἑλληνικῆς τέχνης, στοχαζόμεαι κάποτε πῶς μπορεί
νὰ ὑπάρχῃ καὶ κάποια ἐσωτερικὴ ἀντινομία μεταξὺ
τῆς κλέφτικης μούσας καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ποιήσεως
ποῦ θέλει νὰ γεννηθῇ καὶ γι αὐτὸ πῶς ὅσο δουλεύ-
ονται τὰ δημοτικὰ θέματα μὲ τὸν τρόπο πού τὰ
ψυχολόγησαν οἱ περισσότεροί, ὡς τὰ τώρα, θὰ βρί-
σκουμε πάντα κάτι ἄπλερο καὶ ἀσυνταίριαστο καὶ μι-
στυλειωμένο μέσα στὰ τέτοιας λογῆς ἔργα.

Ὁ λόγος θαρρῶ θὰ εἶναι ἀρκετὰ γνωστός. Καθε
λαϊκὴ φιλολογία εἶναι φιλολογία φωνητικὴ — γιὰ
καθαρὰ τραγουδιστὴ γιὰ φιλοτραγουδιστὴ γιὰ καὶ
ἀπαγγελτὴ μόνο. Τοῦ Ἰντρα ὁ ὕμνος καὶ ὁ ἐξάμε-
τρος τοῦ ὁμηρικοῦ κύκλου καὶ τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα ἡ
Τυρταϊκὴ ποίηση θένε τραγοῦδι, θένε καὶ λύρα.
Πέρα στὸ μεσοχρονιτικὸ καστὲλλι ὁ σταυροφόρος
Bertrand de Born τραγοῦδαί: τῆς ἀγάπης τὰ
lais καὶ τὶς ὁμηρικὰς sirventes μὲ τὴν κιθάρα
γιὰ συντρόφισσα καὶ ἡ ὥρᾳ τοῦ πύργου κρεμιέται
ἀπὸ τὸ παραθύρι ν' ἀκούσῃ τὸ τραγοῦδι του. Μὰ νὰ
παρὰ καὶ ἀκούγεται νὰ τριζοσέρνεται τοῦ Θέσπη τὸ
ἀρχαϊκὸ κάρο καὶ τῆς τραγικῆς φλογέρας ὁ ἀντί-
λαλος ζωντανεύει τὰ διονυσιακὰ χορικά. Τ' Ἀνα-
στάσιμα καὶ τὰ Θεοτόκια τοῦ Ἀντρέα τῆς Κρή-
της καὶ τοῦ Ἀν Γιαννη τοῦ Δαμασκηνοῦ ἂν καὶ
ζηλεύουνε βέβαια τοῦ γοθικοῦ ὀργάνου τῆ μουσικῇ,

βασιζονται ὡς τόσο κατὰ βάθος στὶς θρησκευτικὰς με-
λωδίαις τοῦ βυζαντινοῦ λαοῦ. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ Ἄσμα-
τῶν Ἀσμάτων καὶ τοῦ Ἰωβ τὸ βιβλίον εἶναι ἀπαγ-
γελτοὶ δραματικοὶ διάλογοι.

Ἀρχαῖες καὶ νεώτερες φιλολογίαις — ἐξαιρῶντας
τὴν Ἑγγλέζικη καὶ κατὰ μέρος τὴ Γερμανικὴ — σ'
αὐτὴνα τὴν ἀδερροσύνη στεριώνονται τοῦ ρυθμοῦ
μὲ τὰ λόγια. Καὶ στοὺς καιροὺς πού ξέπεσε τὸ τρα-
γοῦδισμα ἔξακολούθησε ἡ ἐπίμονη ἐπιρροή του μὲ τὴ
βοήθειά τῆς ἀπκρυγελίας. Στὴν Παλαμύρα καὶ στὴ
Ρώμη καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια συνήθιζαν νὰ μαζεύ-
ουνται οἱ γνωριστάδες στὰ λουτρά καὶ στὶς στοῖες γιὰ
ν' ἀκούσουνε τὸν Apulejus νὰ διαβάξῃ τὸ παρα-
μῦθι τῆς ἐρωτευμένης ψυχῆς ἡ καὶ κανένα γλυκομί-
λητο Μάρκο Αὐρήλιο, σοφιστὴ λογοπαίχτη, Λογγίνο
κάποτε μὰ κάποτε πάλι ἀποδομένο Συναπθεανού-
μενο.

Καὶ πολὺ ἀργότερα ξαναβρίσκουμε στὴ Φραγκιὰ
τὸ ἴδιο πάντα φαινόμενο. Τὸ τραγοῦδι καὶ ἡ ἀπαγ-
γελία μένουν πάντα τὸ θεμέλιον τῆς ἐθνικῆς φιλο-
λογίας. Στὴ Γαλλία μάλιστα τὸ σαλόνι ἀπὸ τὴν
ἐποχὴ τοῦ Hotel de Rampouillet ὡς τὴν ἐποχὴ
τῆς Mme du Deffand εἶταν ἡ κριτικὴ δύναμις
ποῦ κυβερνοῦσε τὴ φιλολογία. Φιλόσοφοι σὰν τὸ
Voltaire καὶ τὸ Rousseau καὶ τὸν d'Holbach
εἶχανε σύστημα νὰ διαβάζουμε τὰ ἔργα τους στὰ
σαλόνια τῶν ἀρχόντισσων καὶ στὰ παλάτια τῶ ρη-
γάδων. Κι ἂς μὴ ξεγελαστὴ κανεὶς καὶ νομίσῃ πῶς
τέτοια ἐπιρροὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀναγκαστικὰ τῆς
ἀριστοκρατικῆς. Ἐχει βέβαια τὸ σαλόνι πολιτιστικὴ
ἐνέργεια, μὰ δὲ δείχνει κίβλας πῶς τέτοια φιλολο-
γία οὐσιαστικὰ δεσπόζεται ἀπὸ τῶν πολλῶν τὸ
γούστο.

Τ' ἀποτελέσματα εἶναι σημαντικὰ. Τὸ τραγοῦδι
κάνει τὴ γαλήνη μεγαλοπρέπεια τῶν ἀρχαίων τρα-
γοιδῶν καὶ μᾶς δίνει τὴν Ἰλιάδα παντοτεινὸ τῆς
ποιήσεως Ὀλύμπο, μὰ σύγκαира στέκει αἰτία νὰ μέ-
νουνε συμαζεμένα τὰ σύνορα τῆς τέχνης, ν' ἀποξυ-
λώνεται σὲ μονοκόμματα καλοῦπινα ἡ μουδιασμένη
ποιήση καὶ νὰ σφίγγεται μέσα στὴ φορεσιὰ τῆς
κλασικῆς ἀπλότητος. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἀπαγγελία
φέρει μαζί της τὶς γοργές ἰδέες καὶ τὰ λεύτερα λό-
για καὶ τὸ πῶς τὸ φτερουγιστὸ, μὰ καὶ — κάπως
διαφορετικὰ — στὶς ἐποχὰς τοῦ κουρασμοῦ σπρώχνει
τὸν τεχνίτη νὰ γυρεύῃ τὶς μεγαλόφωνες σφαναχτε-
ρές λέξεις καὶ ν' ἀδιαφορῇ στὴν ἐννοια φτάνει νὰ
εἶναι ἡ ὁμιλία του μελωδικὴ καὶ νὰ συνταράξῃ
χιτυπητὰ.

Ὅπως διόλου διαφορετικὸς ξεχωρίζει ὁ χαρακτή-
ρας τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς φιλολογίας. Εἶναι θρέμα
τοῦ τυπογράφου καὶ τῆς πλάσανε μερικὰ μόνο με-
γάλα κεφάλια. Διαβάζεται, μὰ δὲν τραγοιδίεται.
Τίποτε σχεδὸν ὁ λαὸς δὲν τῆς ἔδωσε. Γι' αὐτὸ οὔτε

μελωδικὴ οὔτε ἀπλὴ οὔτε εὐκολα γαπητὴ εἶναι. Στέ-
κει ἀνώτερη, παράβολη, πολυποικίλη, βαθιστόχα-
στη, ραψωδία καὶ δράμα, γνώση καὶ γέλοιο, πάθος
τρανὸ καὶ ἥρεμη μεγαλοφροσύνη. Δὲν τῆς σφιχτοδέ-
νει τῆς λαϊκῆς στενοκεφαλίας ἡ ἀπονήρευτη ψυχο-
λογία οὔτε ἡ ἀλύγιστη ξυλοπερηφάνεια τῆς ἰερατικῆς
παράδοσης οὔτε τὰ ὁμορφα λόγια πού ἀποκοιμίζουν
τ' ἀφτιά. Εἶναι ἀτομικὴ καὶ πλάθει τὴν οὐσία.

Ὅθ' ἔπρεπε λοιπὸν νὰ συμπερανοῦμε πῶς δὲν
εἶναι τόσο εὐκόλο νὰ βγάλουμε σήμερα ζήσιμα θέ-
ματα ἀπὸ τὴ δημοτικὴ μας ποίηση. Ζοῦμε σ' ἐπο-
χὴ ἀτομισμού καὶ δὲ μᾶς ἔρχεται φυσικὸ νὰ πά-
ρουμε γιὰ σύνοργα τὶς λαϊκὰς παραδόσεις. Ἐνας Βα-
λαωρίτης βρῆκε τὴν τέχνη νὰ τῆς κἀνῃ ρωμαντικὴ
μούσα τῆς κλεφτουργίας τὴν πενεμένη βλάχα. Μ'
αὐτὸ δὲν ξαναγίνεται. Πῶς θέτε νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ δη-
μοτικὸ τραγοῦδι δλόκληρο δράμα — ἔτσι ἄμεσα καὶ
ἄκοπα καὶ δίχως μεταμόρφωση; Μορφή καὶ οὐσία
καὶ σκοπός, ὅλα διαφέρουνε. Καὶ νομίζω πῶς ἡ
μεταφορὰ ἡ τὸ δάνειο ἔπρεπε νὰ γίνετο κάπως
ἄλλιωτικά. Ἄν ὁ τεχνίτης ἔχει στὸ νοῦ του καμιά
καινούρια, πρωτότυπη, σημερινὴ τοῦ ἰδέα, τότες ἂς
πάει στὴν παράδοση καὶ ἂς τοῦ δώσει κείνη κανένα
ἀπὸ τὰ τραγικὰ προσωπεῖα τοῦ ὑπερασμένου καιροῦ.
Κι ἂς ζωντανέψῃ ὁ ποιητὴς τὴν παλιὰ μπουσούνα
μὲ τῆς νέας ἰδέας τὴν ὁρμή. Ἐτοί ἔκανε ὁ Goethe
μὲ τὸ παραμῦθι τοῦ Faust, ὁ Shakespeare μὲ
τὸν Hamlet, ὁ Τιτζιάνος στὴν εἰκόνα του τὴ θρη-
σκευτικὴ — τὴν Παρουσίαση στὸ Ναό.

Κ' ἴσια ἴσια σ' αὐτὸ θαρρῶ πῶς λαθεῖται τὸ α' Ἀ-
νεχτίμητο, τὸ δράμα τοῦ κ. Π. Χόρν. Τὸ λείει καὶ
μόνος του λείει πῶς πάσκιζε νὰ μὴν ξεφύγῃ — ὅσο
τοῦ εἶτανε βολετὸ — ἀπὸ τὸ μονοπάτι τῆς παράδο-
σης. Ἐπρεπε νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ μονοπάτι τῆς παρά-
δοσης καὶ νὰ τῆς σύρῃ μαζί του. Ἄν τοῦ ἔβγαζε
ἀντίλογο ἂς τὴν πιλάτευε. Καλὸ θὰ τῆς ἔκανε.

Κι αὐτὸ μοῦ θυμίζει κάτι νόστιμο πού λείει κά-
που γιὰ τὴ συνήθεια καὶ τὴν παράδοση ὁ μαριόλος
ὁ Montaigne. Εἶτανε, γράφει, μιὰ χωριανὴ πού
ἀγαποῦσε πολὺ τὸ μουσκαράκι τῆς καὶ ὅλο στὴν ἀ-
γκαλιά της τὸ κουβαλοῦσε. Τὸ μουσκαράκι μεχλω-
σε, βῶδι ἐγίνηκε δλάκερο καὶ ἀκόμα τὸ κουβαλοῦσε
ἡ καλὴ μας ἡ χωριανή. Ἐτοί καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ
τὴν παράδοση πού συνήθισε ἀνεξέταστα.

Μ' ἂς φιλολογήσουμε τὸ α' Ἀνεχτίμητο περισ-
σότερο. Καὶ πρῶτα τὸ δραματικὸ στοιχεῖο εἶναι
πολὺ ἀχαμνὸ. Τὸ μαντεύει κανεὶς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς
πῶς ὁ Πρωτομάστορας δὲν ἔχει τὴ θέληση νὰ σώσῃ
τὴ γυναῖκα του καὶ πῶς ἡ γυναῖκα του πάλι θὰ πάῃ
νὰ χτιστῇ μέσα στὸ γιοφύρι γιὰ τὴν ἀγάπην τῆς
δόξας του. Ἐτοί πόλεμος, ἀγωνία, πάθη ἀντίμαχα
δὲ φανερώνονται καὶ δὲ συνεπαίρνουν.

Ὅθ' ἤθελα τὸν Πρωτομάστορα πιδ λεβέντη, πιδ